

Skall blir ska

”Äntligen”, tänker många. Andra förfasar sig kanske. Men nu är det i alla fall dags. Vi går över till **ska** i Regeringskansliet.

:klarspråk

När är tiden mogen?

Under alla de tjugo år jag har hållit kurser i Regeringskansliet har jag fått svara på frågan om ”skall eller ska”. Hittills har jag svarat: ”Det är *skall* som gäller här, men tiden talar för *ska*. Språket i våra texter bör vara så osynligt som möjligt, och därför väljer vi de språkformer som stör så få läsare som möjligt. Regeringskansliet hoppar minsann inte på några språkliga modetrender. Tvärtom, vi lunkar stillsamt efter när språkbruket satt sig rejält.”

Nu är vi där. I den senaste upplagan (13) av Svenska Akademiens ordlista (SAOL) har *ska* placerats före *skall*. Redaktionen för SAOL menar att formerna helt saknar betydelseskilnad.

Hur ser bruket ut i dag?

Att *ska* dominerar nästan helt på webben förvånar nog ingen, men det blir också vanligare med *ska* i mer formella texter. Det viktigaste exemplet är riksdagen. Sedan en tid tillbaka använder de flesta utskotten *ska* i betänkandena, ett skrivsätt som också har manifesterats i en ny handbok för utskottsbetänkanden. Även i frågor och interpellationer skriver riksdagsledamöterna ofta *ska*. Om regeringen i sitt svar använder *skall*, blir det en olycklig blandning av formerna.

Andra exempel på mer formella texter är författningssamlingarna för Finansinspektionen, Läke- medelsverket och Statens jordbruksverk, där man numera konsekvent skriver *ska* i föreskrifter.

Ska även i SFS

Även lagar och förordningar får *ska*. Det kan naturligtvis invändas att lagboken då kommer att få en inkonsekvent utformning. Men så är det redan i dag. Har den svenska lagsamlingen någonsin sett enhetlig ut? Språket förändras hela tiden, vilket också avspeglar sig i författningsspråket, fast senare än i de flesta andra textgenrer.

Det förändrade språkbruket leder alltemellanåt till nya skrivrekommendationer, till exempel när några andra verb- böjningar moderniserades 1979.

Det bör inte vara svårare att gå över från *skall* till *ska* än det var att börja skriva *dra*, *tar*, *vidtas* i stället för *draga*, *tager*, *vidtages* och *döms*, *görs*, *bestäms* i stället för *dömes*, *göres*, *bestämmes*.

När och hur går vi över?

Rättskretsen i Regeringskansliet, som består av bland annat expeditionsschefer och rättschefer, har rekommenderat att övergången görs i samband med riksdagens öppnande den 18 september 2007.

Den som skriver en officiell text från Regeringskansliet, exempelvis kommittédirektiv, betänkanden, rapporter, promemorior (bland annat Ds) och informationsmaterial, som ska komma ut den 18 september eller senare, använder verbformen *ska*.

Den som arbetar med en skrivelse eller proposition som kommer att ingå i riksdagstrycket för 2007/08 använder *ska* i all löptext som är regeringens ord. Det innebär också att *ska* bör användas redan nu i lagrådsremisser, om den följande propositionen kommer att lämnas till riksdagen först under riksdagsåret 2007/08.

I citat och i bifogade texter, exempelvis Lagrådets yttrande, följer man förstås skrivreglerna för citat och ändrar inget.

Hur ändrar man i lagar och förordningar?

I nyskrivna lagar och förordningar är övergången okomplicerad. *Ska* används dels i alla nyskrivna lagförslag som lämnas till riksdagen från och med riksdagsåret 2007/08, dels i alla nyskrivna förordningar som kommer ut från trycket i SFS den 18 september eller senare.

Det är först vid ändringsförfattningar som man kan ställas inför problem. Måste man ändra till *ska* i hela lagen eller förordningen? Bör bara den aktuella paragrafen ändras? Eller räcker det om man ändrar i det stycke som ändras i sak?

Först som sist: Rekommendationerna för språklig modernisering (SB:s PM 1994:4 Några riktlinjer för författningsspråket) gäller fortfarande, och enligt dem är paragrafen den minsta enhet som bör moderniseras språkligt.

De knepiga gränfallen uppstår dock när en liten saklig ändring görs i en lag eller förordning som är skriven med ett ålderdomligt språk och vars paragrafer kanske består av många och långa stycken. Då kan det vara svårt att göra en riktig modernisering av hela paragrafen. En riktig modernisering kräver ju något mer än att ålderdomliga ord och ordformer byts ut. Ofta behöver meningsbyggnaden arbetas om rejält. En sådan omarbetning kräver tid för eftertanke, så att man inte råkar åstadkomma någon saklig ändring. Ibland finns inte den tiden, och vad gör man då? Jo, då nöjer man sig med att putsa lite, men på hela paragrafen. Man byter ut *skall* mot *ska* och moderniserar eventuella ålderdomliga ordformer (*tager*, *dömes* m.fl.). Man kontrollerar också ordvalet mot Svarta listan och moderniserar i så stor utsträckning som möjligt enligt dess rekommendationer. Den riktiga moderniseringen får vänta tills författningen ersätts av en nyskriven.

Följer man de här principerna vid ändringar, kommer både propositionerna, inklusive den föreslagna lagtexten, och SFS att få ett någorlunda enhetligt utseende, åtminstone när det gäller verbformerna.

Stina Malmberg, språkexpert i Regeringskansliet

2006

Medarbetarpolicy, fågelinfluensa och Allianspartier

RK:s medarbetarpolicy introduceras. Fågelinfluensan sprider sig i Europa. I RK följer man noga händelseutvecklingen. På SB inrättas Beredskap och analysenheten som ska bevaka och analysera det som sker i Sverige och omvärlden dygnet runt. Samverkansövningen Greger genomförs tillsammans med ett antal andra myndigheter. Information Rosenbad fyller 10 år. EU-dagar i konferenscentret lockar storpublik. Krig utbryter i Libanon under sommaren. Stora insatser inom RK leder till att över 8000 svenskar kan evakueras från området. Allianspartierna vinner riksdagsvalet. Statsminister Fredrik Reinfeldt presenterar sin regering i oktober.